

2020-03-02

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Dnr Livsmedelsverket 2019/02459
Jordbruksverket 6.9.17-11624
SVA 2019/748:5

Livskraft – mätt och frisk

Öppen sammanfattning av Livsmedelsverkets, Jordbruksverkets och Statens veterinärmedicinska anstalts redovisning gällande underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret (Ju2019/02477/SSK)

Den 11 juli 2019 fick Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) uppdraget att inkomma med underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret inom områdena livsmedels- och dricksvattenförsörjning. I uppdraget har myndigheterna gemensamt analyserat genomförbarhet och konsekvenser för de av Försvarsberedningen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Försvarsmakten redovisade åtgärdsförslagen, samt kompletterat med egna förslag.

I redovisningen av Försvarsmaktens och Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) regeringsuppdrag att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret föreslås en modell för en sammanhängande planering av totalförsvaret, utgående från försvarspolitiska inriktningsperioder om fem år. Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA menar att det nu redovisade uppdraget i stort motsvarar den programplan för prioriterade områden som föreslås i modellen.

Rapporten utgör underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret inom ramen för totalförsvaret och innehåller flera förslag som innebär utgifter för staten. Myndigheterna gör dock bedömningen att de nu redovisade förslagen behöver sträcka sig över flera försvarsperioder så att samtliga berörda aktörer får möjlighet att bygga förmåga inom dricksvatten- och livsmedelsförsörjning.

Inom uppdraget har samråd skett med aktörer som till exempel kommuner, regioner, länsstyrelser, Folkhälsomyndigheten och den privata näringen.

Uppdraget slutredovisas till Näringsdepartementet den 2 mars 2020.

Den redovisning som Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA lämnat till regeringen omfattas av sekretess enligt 15 kap 2 § Offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400), eftersom den berör frågan om Sveriges nuvarande förmåga till dricksvatten- och livsmedelsförsörjning under höjd beredskap. Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

sammanfattar i denna öppna redovisning de viktigaste av myndigheternas bedömningar och slutsatser samt lämnar förslag till beslut för regeringen.

Försörjningsförmåga – ett nytt mål

Myndigheterna menar att målet med Sveriges försörjningsförmåga ska vara att tillse att hela befolkningen har tillgång till den mängd och sammansättning av säkra livsmedel, inklusive dricksvatten, som behövs för att upprätthålla sin hälsa under minst en tremånadersperiod av höjd beredskap och samhällsstörningar. Därmed kan det civila försvaret stödja Försvarsmakten och bidra till försvarsförmåga och försvarsvilja.

Försörjningsförmåga åstadkoms genom att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna inom dricksvatten- och livsmedelskedjan. För att uppnå detta krävs ett statligt åtagande. Försörjningsförmågan av livsmedel är beroende av tillgång till bland annat transporter, tjänster och insatsvaror för att kunna leverera livsmedel från jord till bord. För att förtydliga hur situationen ser ut bör begreppet försörjningsförmåga användas istället för självförsörjningsgrad. Försörjningsförmågan ska ta hänsyn till skeenden före, under och efter en tidsperiod med stora störningar. Självförsörjningsgrad är i grunden ett problematiskt begrepp då det förutsätter egen produktion av insatsvaror, exempelvis vissa foderkomponenter och växtskyddsmedel.

Sverige skulle idag ha svårt att försörja befolkningen med säker mat och säkert vatten vid höjd beredskap eller krig. Vatten i kranen är en gränssättande förutsättning för ett fungerande samhälle och därför behöver produktion och distribution av dricksvatten i normala mängder fortgå så långt som möjligt. För att samhället ska kunna upprätthålla sin funktionalitet krävs större mängder vatten än det som betecknas som nödvattenbehov. Detta omfattar även behov av dricksvatten till annat än direkt konsumtion, exempelvis hygien.

Förutsättningar

Livsmedelsproduktionen är beroende av friska växter och friska djur. Den samhällsviktiga verksamhet som säkerställer att livsmedel kan produceras och är säkra att äta behöver alltid fungera. Det handlar exempelvis om laboratorieförmåga, växtskydd och djurhälsa inklusive förebyggande arbete. Säker mat och säkert dricksvatten är en grundläggande förutsättning för Sveriges försvarsförmåga samt för befolkningens försvarsvilja. Tillgången till dricksvatten är gränssättande även för annan samhällsviktig verksamhet.

Målet för försörjningsförmågan ställer krav på en robust livsmedelskedja, en god myndighetssamverkan, en gemensam planering med det privata näringslivet och en fungerande infrastruktur. Konkurrenskraftiga företag inom hela livsmedelskedjan är en förutsättning för att uppnå en god försörjningsförmåga. En fortsatt handel med länder inom och utanför EU är en grundläggande förutsättning, även om den kan komma att begränsas under en tid.

För närvarande beredskapslagras inte livsmedel eller insatsvaror inom dricksvatten- eller livsmedelskedjan inklusive primärproduktion. Om beredskapslagring ska återinföras är

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

det inte bara viktigt att utreda vad och hur mycket som bör lagras, utan även räkna in faktorer som bland annat geografiska och sektorsspecifika förutsättningar. Andra verktyg som är i behov av modernisering kan vara prisreglering och ransonering.

Försörjningsförmågan behöver ses i ett större sammanhang och inkluderas i arbetet med exempelvis Livsmedelsstrategin, Agenda 2030, EU:s gemensamma jordbrukspolitik och Nationella säkerhetsstrategin. I en långsiktig plan för ökad försörjningsförmåga bör hela hotskalan beaktas.

Målet med det civila försvaret är att:

- Värna civilbefolkningen
- Säkerställa de viktigaste samhällsfunktioner
- Bidra till Försvarmaktens förmåga vid väpnat angrepp eller krig

Ovanstående mål har varit en utgångspunkt för det nu redovisade arbetet.

Prioriterade åtgärder

En stor del av kunskapen om beredskapsplanering inom livsmedelsförsörjning är föråldrad och irrelevant. Förutsättningarna för livsmedelsproduktionen ser idag helt annorlunda ut och myndigheterna bedömer att det behövs en modell för att kunna mäta försörjningsförmågan samt att kunskapen om hur den kan stärkas behöver öka. För att kunna öka försörjningsförmågan under störda förhållanden och höjd beredskap krävs ett omfattande arbete i bred samverkan.

Myndigheterna bedömer att den mängd livsmedel som måste finnas tillgänglig för att säkra befolkningens behov under en tremånaders period av höjd beredskap behöver fastställas. Det behöver genomföras en kartläggning av strategiska varor samt att totalförsvarsviktiga verksamheter identifieras. Innan beslut fattas om lagerhållning som en beredskapsåtgärd behöver fortsatta analyser genomföras.

Myndigheterna bedömer att kommuner, regioner och länsstyrelser i större utsträckning behöver arbeta med totalförsvarsplanering kopplat till en robustare livsmedelsförsörjning på en lokal, regional och nationell nivå. En sammanhållen, långsiktig och hållbar planering avseende livsmedelsförsörjning förutsätter samverkan med det privata näringslivet. I förlängningen behöver avtal eller frivilliga överenskommelser komma till stånd. Detta förutsätter tydliga mål med vad som ska åstadkommas samt resurser som i dagsläget inte kan uppskattas. De möjligheter som finns till bilaterala samarbeten med i synnerhet Finland och Norge bör tas tillvara.

Myndigheterna bedömer att det behöver genomföras en analys av beroenden och sårbarheter inom hela livsmedelskedjan. Beroenden och resurser inom och mellan sektorer behöver utredas och kvantifieras. Planering måste utgå från hela hotskalan och leda till att känsliga strukturer för produktionen identifieras och att skyddet kring dessa stärks.

För att minska sårbarheterna behöver robustheten i hela kedjan öka, vilket kräver att det genomförs åtgärder inom en rad andra sektorer och av andra aktörer.

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Försörjningsförmågan behöver öka genom beredskapsåtgärder som kan innefatta mål för livsmedelsproduktion, lagring och en stärkt infrastruktur av de viktigaste samhällsfunktionerna. En god kontinuitetshantering hos alla aktörer inom livsmedelskedjan torde minska behovet av lagring.

Beredskapsplaneringen fram till slutet på 1990-talet avsåg ett eller flera års krisläge. Omställningar i primärproduktionen är med en planeringshorisont på tre månader sannolikt inte möjliga att hinna genomföra. Förebyggande åtgärder får därmed större betydelse. Flera sådana åtgärder skulle kunna genomföras inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Tillgång till rent dricksvatten och säker mat är avgörande för ett fungerande totalförsvaret, men vad det innebär i form av prioriteringar, beslutsunderlag och hänsynstagande behöver förtydligas. Målkonflikter kan minskas genom att samtliga aktörer, såväl privata som offentliga, ges en djupare förståelse för sektorns beroenden och sårbarheter. Forskning och innovation som stödjer arbetet med att höja försörjningsförmågan behövs. Exempel på detta är alternativa proteinkällor, lokal energiproduktion och annan teknikutveckling.

Myndigheterna bedömer att robusthet och förmåga till laboratorieanalys vid gråzon och höjd beredskap behöver öka hos Livsmedelsverket och SVA, tillsammans andra aktörer.

Dricksvattenproducenterna behöver fortsätta arbetet med att öka uthålligheten i de kommunala vattenverken och ledningsnäten. Detta omfattar bland annat stora satsningar på infrastruktur. Kontinuitetsplanering hos samtliga dricksvattenproducenter behöver kravställas och följas upp. Det bör finnas krav på att samtliga vattentäkter ska ha ett skyddsområde, att samtliga vattenverk ska kunna köras manuellt samt att dricksvattenproducenterna planerar för höjd beredskap vilket bland annat handlar om personalplanering. I ett längre tidsperspektiv bedöms vidare att alla dricksvattenproducenter behöver uppnå en produktionskapacitet om minst 120 procent av ansluten befolknings konsumtion vid hög förbrukning.

Planering och logistik kring dricksvattenförsörjning och nödvattenförsörjning behöver stärkas. Detta omfattar bland annat nödvattenmateriel kopplat till utbildning och övning.

Vi bedömer att reservvattentäkter behöver inventeras samt åtgärder vidtas för att inom 72 timmar kunna nyttja tälkten. Mobila vattenverk med stor kapacitet behöver införskaffas och placeras på lämpliga platser.

Tillgång till för dricksvattenproduktion nödvändiga kemikalier och reservdelar behöver säkerställas. Detta kan handla om att öka befintlig lagerkapacitet, samutnyttjande av resurser, standardisering av utrustning och reservdelar samt dimensionera reparationskapacitet efter acceptabla avbrottstider.

Tillgång till reservkraft samt drivmedel för dricksvattenproduktion och avloppsreningsverk behöver säkerställas. Dricksvattenproducenter samt kommuner behöver analysera behov av reservkraft på kritiska platser och staten bör återuppta

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

bidragsgivning till reservkraft för hela kedjan, inklusive avloppsreningsverk och vitala pumpstationer. Till detta bör arbetet med utbildning och information intensifieras.

Kommunerna behöver genomföra planering för en prioritering av dricksvattenförsörjningen och utifrån beslutad nödvattenplan genomföra övningar. Länsstyrelserna behöver planera för att kunna genomföra prioritering av nödvatten i länet. Det krävs en översyn av lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster för att kunna tillgodose behovet av dricksvatten hos samhällsviktig verksamhet.

För att kunna se trender över tid och snabbt reagera på eskaleringar bedömer myndigheterna att det finns behov av ett nationellt rapporteringssystem för hot och sabotage.

Förslag

Livsmedel

Analys av näringsbehovet

För att säkra upp behovet av livsmedel behöver en analys av energi- och näringsbehovet vid höjd beredskap och krig utredas närmare. I regleringsbrevet för 2020 har regeringen gett Livsmedelsverket i uppdrag att utreda vilken kost som tillgodoser näringsfysiologiska krav i händelse av höjd beredskap. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 december 2021.

Analys av mängd tillgängligt livsmedel

Regeringen föreslås ge Livsmedelsverket och Jordbruksverket i uppdrag att analysera mängden livsmedel som behöver finnas tillgänglig för att en tillräcklig nivå för livsmedelsförsörjning ska kunna upprätthållas under en 3 månader lång allvarlig säkerhetspolitisk kris.

För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2022-2024 få 3 miljoner kronor per år och Jordbruksverket 3 miljoner kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas 1 mars 2024.

Regeringen föreslås ge Trafikanalys i uppdrag att i dialog med Livsmedelsverket sammanställa information om livsmedelsflödet som underlag till den fortsatta planeringen av det civila försvaret.

Kartläggning av strategiska varor

Regeringen föreslås ge myndigheterna i uppdrag att kartlägga strategiska varor i hela livsmedelskedjan samt identifiera totalförsvarsviktig verksamhet.

För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2021-2023 få 3 miljoner kronor per år, Jordbruksverket 3 miljoner kronor per år samt SVA 3 miljoner kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas 1 mars 2023.

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Lagerhållning av nödvändiga varor och förnödenheter inklusive förslag om lokala noder

Regeringen föreslås ge myndigheterna i uppdrag att genomföra en fördjupad analys över nödvändiga varor och förnödenheter som finns i fredstid och hur dessa varor flödar i livsmedelskedjan. Vidare ska utredningen omfatta lämpligheten och möjligheten att förbereda och bygga upp viss lagring för kortare tid under en period när säkerhetsläget eller förhållanden i övrigt gör att det finns en ökad risk för att tillgången kommer att påverka vår försörjningsförmåga.

För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2023-2025 få 4 miljoner kronor per år, Jordbruksverket 3 miljoner kronor per år samt SVA 2 miljoner kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas 1 mars 2025.

Prioriteringsgrunder vid livsmedelsbrist och ransonering

Regeringen föreslås ge Livsmedelsverket och Jordbruksverket i uppdrag att analysera förutsättningarna för ett ransoneringssystem av livsmedel, foder och insatsvaror och dess tillämpbarhet utifrån den aktuella planeringsinriktningen. I utredningen ska myndigheterna beakta ansvarsförhållandena för ett eventuellt ransonerings- och prisregleringssystem.

För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2023-2025 få 4 miljoner kronor per år och Jordbruksverket 3 miljoner kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas 1 mars 2025.

Privat-offentlig samverkan på lokal nivå

Det finns behov att på lokal och regional nivå påbörja arbetet med att identifiera samhällsviktiga verksamheter inom livsmedelsförsörjning samt ta fram beredskapsplaner i syfte att höja förmågan till livsmedelsförsörjning inom kommuner och regioners verksamhet. Insatsen bedöms medföra en kostnad för kommuner med 400 miljoner per år och regioner med 30 miljoner kronor per år.

Försvarsberedningens förslag om samverkan för tryggad livsmedelsförsörjning

Det finns ett behov att långsiktigt kartlägga och utveckla i vilken omfattning totalförsvarsviktiga företag vid höjd beredskap och krig ska kunna leverera varor och tjänster för en tryggad livsmedelsförsörjning. I kartläggningen ingår också att utveckla det bilaterala samarbetet med Finland och Norge samt dra nytta av det arbete som görs inom ramen för NATO PFP.

Regeringen föreslås från budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 5 miljoner kronor per år, Jordbruksverket 5 miljoner kronor per år samt SVA 5 miljoner kronor per år för ökad förmåga inom det civila försvaret.

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Metoder för samverkan på lokal nivå

Inom ramen för totalförsvaret behöver ansvar och rollfördelning mellan kommunerna, regionerna, länsstyrelserna och nationella myndigheter klargöras inom livsmedelsförsörjningsberedskapen. En del av detta kan handla om vilka offentliga aktörer som ska ansvara för att teckna avtal med privata aktörer.

Hushållens beredskap

Idag är det många kommuner som gör insatser att öka medvetenheten kring hushållens beredskap till exempel genom krisberedskapsvecka, men det är frivilligt. För att öka kunskapen om hushållens beredskap behöver kommunernas roll att arbeta med information och stöd till hushållen via kommunöverenskommelsen tydliggöras samt att hemberedskap sätts upp som utbildningsmål i skolan.

Personalplanering inom vårdsektorn

Det är av stor vikt att det finns samverkan mellan veterinär- och humanmedicin för att samordna och prioritera resurser vid höjd beredskap. Samordning med en eventuell sektor inom livsmedel och dricksvatten behöver ske för att uppnå målen för det civila försvaret. Djurens hälso- och sjukvård behöver inom totalförvarsplaneringen ingå i sektorn hälso- och sjukvård.

Omställning av inhemsk produktion

Robustheten i primärproduktionen under höjd beredskap påverkas i hög grad av fredstida omställningar och förberedelsetiden är i många fall årslång. Statens möjlighet att påverka denna förberedelsetid är idag begränsad och därför bör möjligheten till lagstiftning utredas.

Lantbrukens behov av vattenförsörjning

Det finns idag enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster inte någon skyldighet för huvudmannen att tillgodose dricksvatten till andra än för enskilda hushåll. På sikt bör utredas om denna skyldighet även bör inkludera behovet av dricksvatten för produktionen av animaliska livsmedel. Huvuddelen av producenterna har idag egen vattentäkt och för att öka robustheten kan en sådan utredning även omfatta frågan om ökad rådgivning och införande av investeringsstöd.

Behov av forskning och utveckling

Myndigheterna delar Forsvarsberedningens syn att regeringens styrning av forskning och utveckling behöver stärkas för att säkerställa en god balans mellan kortsiktiga och långsiktiga behov. Det långsiktiga perspektivet måste säkerställas när FoU-verksamhet om det samlade totalförsvaret inriktas. Kostnaderna för försvarsberedningens förslag avseende FoU-verksamheten i totalförsvarets civila del uppskattades till 100 miljoner kronor per år i slutet av försvarsperioden 2021-2025.

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Försvarsberedningens förslag kring samordning av området livsmedelsförsörjning

Det finns ett behov att utse en sektorsansvarig myndighet inom området dricksvatten och livsmedelsförsörjning samt att inrätta ett kansli.

Regeringen föreslås anvisa sektorsansvarig myndighet 10 miljoner kronor per år för en kanslifunktion där övriga ingående myndigheter finns representerade.

Myndigheternas roll för en robust livsmedelskedja

För att upprätthålla samhällsviktig verksamhet inom myndigheterna under höjd beredskap och krig under minst tre månader krävs omfattande åtgärder för att stärka robusthet, uthållighet och återställningsförmåga.

Regeringen föreslås från budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 20 miljoner kronor per år, Jordbruksverket 16 miljoner kronor per år samt SVA 10 miljoner kronor för ökad förmåga inom det civila försvaret.

Försörjningsförmåga – Mätt och frisk

Försörjningsförmågan för livsmedel bör baseras på en modell - mätt och frisk - för att åstadkomma säkra livsmedel i tillräcklig mängd. Detta kräver en god samverkan mellan ansvariga aktörer inom växt-, djur- och folkhälsa samt livsmedelssäkerhet.

Myndigheterna anser att regeringen behöver fastställa mål för försörjningsförmågan inom hela livsmedelskedjan. Vidare anser myndigheterna att kunskapen om livsmedelskedjan och försörjningsförmågan behöver stärkas i samhället i stort.

Regeringen föreslås ge myndigheterna i uppdrag att utveckla modellen *mätt och frisk* för att säkerställa försörjningsförmågan vid höjd beredskap.

Regeringens föreslås ge myndigheterna uppdrag att öka kunskapen om livsmedelskedjan och försörjningsförmågan hos myndigheter utanför livsmedelskedjan, andra offentliga och privata aktörer och allmänheten.

Regeringen föreslås ge Jordbruksverket i uppdrag att tillsammans med Livsmedelsverket och SVA ta fram ett mått på försörjningsförmågan och hur den förändras över tid.

För uppdragen föreslås Livsmedelsverket för åren 2021-2023 få 2 miljoner kronor per år, Jordbruksverket 4 miljoner kronor samt SVA 2 miljoner kronor per år. Myndigheterna ska slutredovisa uppdragen den 1 mars 2023.

Analys av beroenden och sårbarheter

För att upprätthålla en uthållig och stabil försörjningskedja krävs en kontinuerlig kartläggning av beroenden och sårbarheter inom försörjningsförmågan av livsmedel och dricksvatten.

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Regeringen föreslås från budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 2 miljoner kronor per år, Jordbruksverket 2 miljoner kronor per år samt SVA 2 miljoner kronor för ökad förmåga att identifiera och kvantifiera beroenden och sårbarheter i sektorn.

Laboratorieförmåga och sjukdomsövervakning - veterinärmedicin

För att upprätthålla en uthållig och stabil livsmedelsförsörjning krävs en förbättrad redundans och ökad robusthet av den mikrobiologiska analyskedjan och sjukdomsövervakningen inom veterinärmedicin.

Regeringen föreslås för budgetår 2021 anvisa SVA 4 miljoner kronor, för budgetår 2022 anvisa 6 miljoner kronor, för budgetåret 2023 anvisa 8 miljoner kronor samt från budgetår 2024 anvisa 10 miljoner kronor per år för ökad förmåga inom det civila försvaret.

Laboratorieförmåga och sjukdomsövervakning - livsmedel inklusive dricksvatten

För att upprätthålla en robust försörjningsförmåga för dricksvatten och livsmedel krävs över tid en utökad uthållighet och förmåga att upprätthålla en god analyskapacitet för kemiska, mikrobiologiska och radiologiska analyser.

Regeringen föreslås för budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 13 miljoner kronor samt från budgetår 2022 15 miljoner kronor per år för ökad förmåga inom det civila försvaret. Regeringen föreslås vidare ge Livsmedelsverket i uppdrag att utreda möjligheterna att etablera utökade samarbeten mellan olika labb inom både kemi och mikrobiologi. För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2021-2025 få 1 miljon kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas 1 mars 2025.

Vikten av planering för samordning av primärproduktionen vid krigshandlingar

Regeringen föreslås ge Jordbruksverket i uppdrag att arbeta fram en struktur och förslag till organisation för att ersätta den tidigare blockorganisationen. För uppdraget föreslås Jordbruksverket för åren 2023-2025 få 5 miljoner kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas 31 december 2025.

Behov av forskning och innovation för ökad försörjningsförmåga

Det är viktigt att en kommande sektorsansvarig myndighet inom livsmedelssektorn samordnar och initierar forskning och utveckling för en ökad försörjningsförmåga. Det bygger bland annat på en aktiv omvärldsbevakning och ett nära samarbete med forskningsinstitutioner såväl nationellt (till exempel bevakningsansvariga myndigheter med forskningsuppdrag, Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan) som internationellt.

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Omvärldsbevakning av livsmedelskedjan i gråzon och höjd beredskap

Omvärldsbevakning av antagonistiska hot och handlingar behöver stärkas så att tidig varning kan åstadkommas. Kunskapen om hotbild och sårbarheter behöver öka hos aktörerna i sektorn.

Regeringen föreslås att för budgetåret 2021 anvisa myndigheterna 1 miljon kronor per myndighet 2021 och från 2022 anvisa 2 miljoner kronor per år och myndighet för att stärka omvärldsbevakningen, samverka med underrättelsemyndigheterna och kunskapen hos aktörerna i sektorn.

*Dricksvatten**Försvarsberedningens förslag om fortsatt arbete för uthållighet hos dricksvattenproducenterna*

Det är av stor vikt att dricksvattenproducenterna fortsätter arbetet med att utöka uthålligheten i de kommunala vattenverken och ledningsnäten. För att arbetet ska gå framåt är det viktigt att regeringen ställer följande krav på kommunerna:

- att samtliga vattentäkter ska ha ett skyddsområde
- att samtliga vattenverk ska kunna köras manuellt
- att dricksvattenproducenterna planerar och övar för höjd beredskap och krig
- att samtliga dricksvattenproducenter åläggs ha en produktionskapacitet som motsvarar minst 120 procent av den anslutna befolkningens konsumtion vid hög förbrukning.

Insatserna för att utöka uthålligheten av de kommunala vattenverken och ledningsnäten medför uppskattningsvis en kostnad för primärkommuner och/eller dricksvattenproducenter på 200 miljoner kronor per år. Det kräver även infrastrukturinvesteringar på omkring 60 miljarder kronor, vilket kommer genomföras över de försvarspolitiska inriktningsperioderna 2021-2025, 2026-2030 samt 2031-2035.

I det arbetet behöver Livsmedelsverket ta fram ett regelverk för dricksvattenkvalitet som anpassas för höjd beredskap och krig. Det är vidare viktigt att genomföra utbildnings- och informationsinsatser för både ett sådant regelverk och de befintliga förordningsstyrda kraven på kontinuitetsplanering. Det avser insatser av Livsmedelsverket, MSB samt länsstyrelserna. Det är vidare viktigt att kontinuerligt upprätthålla en kunskap om säkerhetskänsliga eller samhällsviktiga aktörer och intressenter.

Regeringen föreslås från budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 7 miljoner kronor, MSB 1,5 miljoner kronor samt länsstyrelserna 21 miljoner kronor.

Försvarsberedningens förslag om att planering och logistik bör stärkas

För att kommunerna ska kunna säkerställa tillgången till dricksvatten vid höjd beredskap och krig är det viktigt att regeringen ställer följande krav på kommunerna:

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

- att varje kommun har en nödvattenplanering
- att varje kommun upprätthåller den för var tid gällande miniminivån för nödvattenutrustning
- att varje kommun har prövat och anpassat sin krisplanering både internt och i aktuella fall med dricksvattenproducenten och dricksvattendistributören.
- att varje kommun löpande deltar i eller arrangerar en större övning med andra samhällsviktiga aktörer rörande dricksvatten.
- att samtliga kommuner och/eller dricksvattenproducenter har ett fullgott skalskydd.

Insatserna att säkerställa tillgången till dricksvatten vid höjd beredskap och krig medför uppskattningsvis en kostnad för primärkommuner och/eller dricksvattenproducenter på 150 miljoner kronor per år. Det kräver även infrastrukturinvesteringar på omkring 1,5 miljarder kronor, vilket kan genomföras över de försvarspolitiska inriktningsperioderna 2021-2025 och 2026-2030. Det finns även behov av att Livsmedelsverket kompletterar befintliga depåer för nödvattenutrustning med lastväxlarflak samt utökar antalet depåer för nödvattenutrustning.

Regeringen föreslås för budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 13 miljoner kronor och från budgetår 2022 1 miljon kronor.

Regeringen föreslås ge Livsmedelsverket i uppdrag att genomföra en översyn av Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2008:13) om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar. För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2021-2022 få 1 miljon kronor per år.

Försvarsberedningens förslag om inventering av reservvattentäkter med mera

För att kommunerna ska kunna säkerställa tillgången till dricksvatten vid höjd beredskap och krig är det viktigt att säkerställa möjligheten till reservvattentäkter. Med hänsyn härtill är det viktigt att regeringen ställer följande krav på kommunerna:

- att varje kommun och/eller dricksvattenproducent ska ha genomfört en inventering av möjliga reservvattentäkter och andra vattenresurser
- att reservvattentäkter blir beslutade och att de förbereds med borrhör/intag och ledningar eller motsvarande för nödvatten

Insatserna att säkerställa tillgången till dricksvatten genom reservvattentäkter vid höjd beredskap och krig medför uppskattningsvis en kostnad för primärkommuner och/eller dricksvattenproducenter på 45 miljoner kronor per år. Det kräver även infrastrukturinvesteringar på omkring 25 miljarder kronor, vilket kan genomföras över de försvarspolitiska inriktningsperioderna 2021-2025 och 2026-2030.

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Det finns även behov av att Livsmedelsverket upprättar tillgång till tolv mobila vattenverk med stor kapacitet med placeras på sex strategiska platser.

Regeringen föreslås för budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 13 miljoner kronor och från budgetår 2022 1 miljon kronor.

Försvarsberedningens förslag om lagerhållning av kemikalier och reservdelar

För att kommunerna och/eller dricksvattenproducenterna ska kunna producera och distribuera dricksvatten med ordinarie vattenverk och distributionssystem är tillgången till kemikalier och reservdelar avgörande. Mot den bakgrunden är det viktigt att regeringen ställer följande krav på kommunerna:

- att varje kommun och/eller dricksvattenproducent ska risk- och konsekvensbeskriva sin kemikalieanvändning samt vid behov öka den befintliga lagerkapaciteten

- att varje kommun och/eller dricksvattenproducent och dricksvattendistributör ska ha grundförmåga för reparation och återuppbyggnad av kritiska ledningar anpassade till en planerad drift vid höjd beredskap och krig

Insatserna att säkerställa tillgången till kemikalier och reservdelar samt förmåga till reparation och återuppbyggnad medför uppskattningsvis en kostnad för primärkommuner och/eller dricksvattenproducenter på 10 miljoner kronor per år.

Regeringen föreslås ge Livsmedelsverket i uppdrag att inför höjd beredskap och krig planera för samutnyttjande och/eller omfördelning av kemikalier och reservdelar. För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2021-2023 få 1 miljon kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2024.

Regeringen föreslås ge Livsmedelsverket i uppdrag att utreda möjliga lösningar för lagerhållning av kemikalier samt byggande av omlastningsdepå för kemikalier. För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för 2021 få 2 miljoner kronor samt för åren 2022-2023 1 miljon kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2024.

Regeringen föreslås ge Livsmedelsverket i uppdrag att i dialog med branschorganisationen verka för att standardisera utrustning och reservdelar. För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2021-2023 få 1 miljon kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2024.

Försvarsberedningens förslag om reservkraft

För att säkerställa möjligheten att producera och distribuera dricksvatten med ordinarie vattenverk och distributionssystem är tillgången till reservkraft viktig. Med hänsyn härtill är det centralt att varje kommun och/eller dricksvattenproducent gör en översyn av behovet samt förutsättningar för drift av reservkraft. Insatsen medför uppskattningsvis en kostnad för primärkommuner och/eller dricksvattenproducenter på 15 miljoner kronor. Det kräver även infrastrukturinvesteringar på uppskattningsvis 30 miljarder kronor, vilket

2020-03-02 Dnr
Livsmedelsverket 2019/02459
Jordbruksverket 6.9.17-11624
SVA 2019/748:5

kan genomföras över de försvarspolitiska inriktningsperioderna 2021-2025, 2026-2030 och 2031-2035.

För att skapa förutsättningar för att stabil återuppbyggnad av reservkraft bör den tidigare statliga bidragsgivningen återupptas.

Regeringen föreslås från budgetår 2022 anvisa MSB 50 miljoner kronor i sakanslag för bidrag till reservkraft.

Försvarsberedningens förslag om planering för prioritering av dricksvattenförsörjning

Innan en svår situation uppstår under höjd beredskap eller krig är det viktigt att utifrån de lokala förutsättningarna planera för en prioritering av dricksvattenförsörjningen. Det kan vara särskilt viktigt om en dricksvattenproducent försörjer flera kommuner. Varje kommun i samarbete med aktuell dricksvattenproducent och dricksvattendistributör ska genomföra en analys av behovet av vatten, nödvatten och reservvatten utifrån kommunens lokala förutsättningar. Det är också viktigt att genomföra nödvattenövningar på lokal och regional nivå så att alla aktörer tar ansvar för sin planering verksamheten under höjd beredskap eller krig. Insatserna bedöms medföra en kostnad för primärkommuner och/eller dricksvattenproducenter på 120 miljoner kronor per år.

Regeringen föreslås ge Livsmedelsverket i uppdrag att gör en översyn av lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster för att tillgodose behovet av dricksvatten hos samhällsviktig verksamhet. För uppdraget föreslås Livsmedelsverket för åren 2021-2022 få 1 miljon kronor per år. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2023.

Försvarsberedningens förslag om länsstyrelsens roll i prioriteringar vid höjd beredskap

Länsstyrelserna har under höjd beredskap och krig en roll när det gäller att prioritera nödvatten mellan kommuner inom det egna länet. Varje länsstyrelse ska utifrån förutsättningarna inom sitt län genomföra en analys över regionens behov av vatten, nödvatten och reservvatten. Inom varje länsstyrelse behöver det inrättas regionvisa råd för gemensam planering av dricksvattenfrågor under höjd beredskap och krig. Regeringen föreslås från budgetår 2022 anvisa länsstyrelserna 21 miljoner kronor per år för civilt försvar.

Möjlighet att fånga tidiga signaler på sabotage av dricksvattnet

För att i så hög utsträckning som möjligt undvika problem med gråzonsproblematiken är det viktigt med tidig förvarning och bra underrättelsebedömning. Det är då betydelsefullt att kunna få in relevant information. Livsmedelsverket inrättar ett rapporteringssystem för händelser i enlighet med det som gjorts för genomförandet av NIS-direktivet.

Regeringen föreslås från budgetår 2021 anvisa Livsmedelsverket 10 miljoner kronor tkr per år för civilt försvar. Från budgetår 2026 föreslås regeringen anvisa Livsmedelsverket 5 miljoner kronor per år för civilt försvar.

2020-03-02 Dnr
 Livsmedelsverket 2019/02459
 Jordbruksverket 6.9.17-11624
 SVA 2019/748:5

Kostnadsbedömningar

Redovisade kostnadsbedömningar för de prioriterade åtgärderna ska ses som grova uppskattningar. För att kunna precisera framtida kostnader behövs ytterligare utredningar kopplade till fastställda mål. Skalbarheten i föreslagna åtgärder ligger till största delen i tidsplanen för när målen ska vara uppnådda.

Föreslagna åtgärder per myndighet 2021-2025

Myndighet	2021	2022	2023	2024	2025	Summa
Livsmedelsverket	95	76	83	75	72	401
Jordbruksverket	31	35	46	39	36	187
Statens veterinärmedicinska anstalt	27	30	34	31	31	153
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	51,5	51,5	51,5	51,5	51,5	257,5
Länsstyrelserna	42	42	42	42	42	210
Sektorsmyndighet	10	10	10	10	10	50
SUMMA	256,5	244,5	266,5	248,5	242,5	1 258,5

Inom ramen för de uppskattade kostnaderna ingår även avskrivningskostnader för planerade investeringar. Planering av låneramar ingår inte i underlaget utan hålls ihop av respektive myndighet inom ramen för den sedvanliga ekonomiplaneringen.

2020-03-02 Dnr
Livsmedelsverket 2019/02459
Jordbruksverket 6.9.17-11624
SVA 2019/748:5

Föreslagna åtgärder inom statsförvaltningen 2021-2025 (miljoner kronor)

Uppgifter/uppdrag	2021	2022	2023	2024	2025	Summa
Analys tillgängliga livsmedel		6	6	6		18
Kartläggning strategiska varor	9	9	9			27
Analys av nödvändiga varor och förnödenheter		9	9	9		27
Prioriteringsgrunder vid livsmedelsbrist och ransonering			7	7	7	21
Samverkan för tryggad livsmedelsförsörjning	15	15	15	15	15	75
Sektorsmyndighet	10	10	10	10	10	50
Myndigheternas roll för en robust livsmedelskedja	46	46	46	46	46	230
Försörjningsförmåga - mätt och frisk	8	8	8			24
Analys av beroenden och sårbarheter	6	6	6	6	6	30
Laboratorieförmåga och sjukdomsövervakning - veterinärmedicin	4	6	8	10	10	38
Laboratorieförmåga och sjukdomsövervakning - livsmedel inkl. dricksvatten	14	16	16	16	16	78
Samordning av primärproduktion vid krig			5	5	5	15
Omvärldsbevakning av livsmedelskedjan i gråzon och höjd beredskap	3	6	6	6	6	27
Uthållighet hos dricksvattenproducenterna	29,5	29,5	29,5	29,5	29,5	147,5
Förstärkning av planering och logistik	13	1	1	1	1	17
Inventering av reservvattentäcker med mera	13	1	1	1	1	17
Lagerhållning av kemikalier och reservdelar	4	3	3			10
Reservkraft	50	50	50	50	50	250
Prioritering av dricksvattenförsörjning	1	1				2

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Länsstyrelsens roll i prioriteringar vid höjd beredskap	21	21	21	21	21	105
Fånga signaler om sabotage av dricksvatten	10	10	10	10	10	50
SUMMA	257	254	267	249	234	1 258,5

2020-03-02 Dnr
 Livsmedelsverket 2019/02459
 Jordbruksverket 6.9.17-11624
 SVA 2019/748:5

Föreslagna åtgärder 2021-2025 – kommuner och regioner (miljoner kronor)

Åtgärd	2021	2022	2023	2024	2025	SUMMA
Samhällsviktig livsmedelsförsörjning inom kommuner och regioner	430	430	430	430	430	2 150
Uthållighet hos dricksvattenproducenterna	200	200	200	200	200	1 000
Förstärkning av planering och logistik	150	150	150	150	150	750
Inventering av reservvattentäkter med mera	45	45	45	45	45	225
Lagerhållning av kemikalier och reservdelar	10	10	10	10	10	50
Reservkraft	15	15	15	15	15	75
Prioritering av dricksvattenförsörjning	120	120	120	120	120	600
SUMMA	970	970	970	970	970	4 850

Föreslagna investeringar 2021-2035 – kommuner (miljoner kronor)

Investeringar	2021-2025	2026-2030	2031-2035	SUMMA
Uthållighet hos dricksvattenproducenterna	20 000	20 000	20 000	60 000
Förstärkning av planering och logistik	750	750		1 500
Inventering av reservvattentäkter med mera	1 250	1 250		2 500
Reservkraft	10 000	10 000	10 000	30 000
SUMMA	32 000	32 000	30 000	94 000

2020-03-02

Dnr

Livsmedelsverket 2019/02459

Jordbruksverket 6.9.17-11624

SVA 2019/748:5

Sändlista

- Ex 1. Näringsdepartementet
- Ex 2. Försvarsmakten
- Ex 3. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Ex 4. Jordbruksverket
- Ex 5. Statens veterinärmedicinska anstalt
- Ex 6. Diariekopia Livsmedelsverket